

Áfallaáætlun

Sorg og sorgarviðbrögð

Leikskólinn Núpur

Ábyrgðarmenn

Svana Kristinsdóttir, leikskólastjóri

Eva Sif Jóhannsdóttir, aðstoðarleikskólastjóri

Efnisyfirlit:

Inngangur

1. **Fyrstu viðbrögð – nöfn og símar**
  - Áfallateymi- nöfn og símar
  - Velferðarsvið Kópavogs / Barnavernd
  - Neyðarlína **1 1 2**
  - Leikskóladeild – nöfn og símar / Almannatengill
  - Prestar – nöfn og símar
  - Heilsugæslan - sími
  - Áfallahjálpar – Landspítalinn - sími
  - Kvennaathvarfið - Barnahús - sími
  - Túlkaþjónustan – Alþjóðarsetur og Intercultural
2. **Áfallaáætlun – hlutverk áfallateymis**
  - Áfallaráð Kópavogs
3. **Nokkur dæmi um atvik í lífi fólks**
  - Skilnaður
  - Slys og afleiðingar þeirra
  - Alvarleg veikindi
  - Dauðsfall
  - Annað
4. **Áfallahjálpar**
  - Áfallahjálpar fyrir börn
  - Áfallahjálpar fyrir starfsfólk
  - Fólk af erlendum uppruna - Leiðir og viðbrögð við áföllum
5. **Börn og sorg**
  - Algeng sorgarviðbrögð barna
  - Börn undir 5 ára aldri
  - Börn 6 – 8 ára
  - Sorgarferli
6. **Vinnuferlar**
  - Ef barn veikist
  - Slys á barni
  - Foreldraviðtal eftir slys á barni
  - Líkamlegt, andlegt eða kynferðislegt ofbeldi á barni
  - Barn og skilnaður
  - Ef barn týnist
  - Dauðsfall barns
  - Veikindi/slys aðstandanda barns
  - Dauðsfall aðstandanda barns
  - Veikindi/slys starfsmanns
  - Veikindi/slys aðstandanda starfsmanns
  - Dauðsfall starfsmanns
  - Dauðsfall aðstandanda starfsmanns
7. **Stöðluð bréf**
8. **Bækur og heimildir um sorg og sorgarviðbrögð**

Inngangur

Áfallaáætlun leikskólans er handbók sem ætluð er til að styðja kennara og starfsmenn og vísa veginn ef áföll verða hjá börnum, kennurum, starfsmönnum eða aðstandendum þeirra. Lögð er áhersla á að öll viðbrögð og áætlanir séu settar fram af nærgætni og festu. Þegar áfall verður í leikskólanum sem tengist barni, fjölskyldu þess, starfsmanni eða fjölskyldu hans með beinum hætti er mikilvægt að öll skilaboð berist strax til leikskólastjóra, staðgengils hans eða áfallateymis svo hægt sé að vinna á markvissan hátt.

Áföll eru af ýmsum toga. Sem dæmi um áföll má nefna skilnað, alvarleg veikindi, slys, dauðsfall, atvinnumissi, misnotkun, ofbeldi, einelti, flutning og náttúruhamfarir. Sorg og sárar tilfinningar eru eðlileg viðbrögð við missi. Missir er ekki eingöngu bundin við andlát. Hann getur tengst skilnaði, veikindum, fötlun og öðru mótlæti. Sorg er hluti af lífsgöngunni og því skiptir miklu máli að starfsfólk leikskólans sé í stakk búið til að veita stuðning þeim sem á hjálp þurfa að halda. Hvert áfall er einstakt og ber að hafa það í huga þegar ráðstafanir eru gerðar.

Handbók sem þessi er aldrei tæmandi og er endurmetin á tveggja ára fresti. Einnig er óskað eftir að starfsmenn skrái niður ábendingar eða viðbætur sem fjallað verður um þegar endurmat fer fram eða á tveggja ára fresti. Markmið okkar er að áfallaáætlun verði lifandi skjal þar sem fram koma upplýsingar hvernig við getum brugðist við þegar áföll eða sorg ber að dyrum í skólanum.

Hlýtt hjarta, faðmlag, stór eyru og lítill munnur !

1. Fyrstu viðbrögð – nöfn og símar

Ef tilkynning berst um slys, alvarleg veikindi eða dauðsfall á að láta **leikskólastjóra, deildarstjóra** og **áfallateymi** strax vita.

Áfallateymi:

Svana Kristinsdóttir (leikskólastjóri)	sími: 441-6601/840-2683
Áslaug Pálsdóttir (aðstoðarleikskólastjóri)	sími: 441-6601/847-3868
Ísabella María Markan (sérkennslustjóri)	sími: 441-6603/821-7870
Sif Jónsdóttir (deildarstjóri Höfða)	sími: 441-6615/898-7906
Sigurður Ólafsson (deildarstjóri Brekku)	sími: 441-6612/864-1462
Anna Björg Þorvaldsdóttir (deildarstjóri Hvammi)	sími: 441-6613/867-1453
Fríða Kristín Hannesdóttir (deildarstjóri Þúfu)	sími: 441-6614/693-6737
Sædís Magnúsdóttir (deildarstjóri Lundi)	sími: 441-6612/696-3686

Velferðarsvið Kópavogs / Barnavernd: sími: 441-0000

Neyðarlína [1 1 2](#) þegar slys ber að höndum.

Gefur samband við barnaverndaryfirvöld bæði að nóttu sem degi.

Leikskóladeild

Sigurlaug Bjarnadóttir, deildarstjóri	sími: 441-0000
Vigdís Guðmundsdóttir, leikskólaráðgjafi	sími: 441-2855/861-5440
Maríanna Einarsdóttir, leikskólaráðgjafi	sími: 441-2852/770-6027
Anna Karen Ásgeirsdóttir, sérkennslufulltrúi	sími: 441-2857/892-1090
	sími: 441-2853/695-6945

Almannatengill Kópavogs

Sigríður Björg Tómasdóttir sími: 441-1351 / 821-7506

Prestar í nærumhverfi

Guðmundur Karl Brynjarsson sími: 544-4477
Bakvaktasími presta í Kópavogi sími: 843-0444

Heilsugæslan í Salahverfi sími: 590-3900

Áfallahjálpi – Landspítalinn Fossvogi sími: 543-1000

Kvennaathvarfið sími: 561-1205

Barnahús sími: 530-2500

Túlkaþjónusta - Intercultural / Alþjóðasetur sími: 517-9345 / 530-9300

Neyðarsími túlkaþjónustu sími: 651-9300

2. Áfallaáætlun – hlutverk áfallateymis

Áfallaáætlun er unnin af áfallateymi undir stjórn leikskólastjóra og er endurskoðuð annað hvert ár og endurmetin eftir hvert áfall.

Áfallateymi er skipað: Leikskólastjóra, aðstoðarleikskólastjóra, sérkennslustjóra og deildarstjórum leikskólans.

Hlutverk áfallateymis er að vera kennurum/starfsfólki leikskólans til aðstoðar við að halda utan um þær aðgerðir sem fara í gang við áföll.

Þegar áfall verður sem tengist barni, fjölskyldu þess, kennara/starfsmanni eða fjölskyldu hans með beinum hætti er mikilvægt að öll skilaboð berist strax til leikskólastjóra, staðgengils hans eða áfallateymis.

Áfallateymi er bundið trúnaði

Leikskólastjóri eða áfallateymi leitar staðfestingar á andláti, slysi, veikindum eða öðrum ástæðum eftir ábyggilegum leiðum. Leikskólastjóri eða staðgengill hans kallar saman áfallateymi ef þurfa þykir. Áfallateymi skipuleggur með hvaða hætti skuli brugðist við og stjórnar aðgerðum. Mikilvægt er að öll viðbrögð og áætlanir séu settar fram af nærgætni og vel útskýrð.

Hvert áfall er einstakt og ber að hafa það í huga þegar ráðstafanir eru gerðar.

Áfallateymi ákveður hver hefur hvaða hlutverk, þ.e. hver kemur skilaboðum áfram og með hvaða hætti. Þetta eru skilaboð og upplýsingar til barnanna og foreldra, einnig hver tekur við nýjum upplýsingum og hver gefur upplýsingar út á við, ef það er gert.

Komi einhver atburður fyrir í leikskólanum sem að fjölmiðlar sækist eftir upplýsingum um er það eingöngu almannatengill Kópavogsbæjar sem gefur þær.

Leikskólastjóri leitar samráðs við leikskóladeild Menntasviðs Kópavogs s.s. leikskólaráðgjafa, sálfræðing, aðra leikskólastjóra, sóknarprest og starfsfólk heilsugæslunnar ef ástæða þykir til. Þegar áfall eða sorg ber að dyrum þá er mikilvægt að viðkomandi hafi í huga að það sem skiptir mestu máli er: **Hlýtt hjarta, faðmlag, stór eyru og lítill munnur**

Áfallaráð Kópavogs

Tvö ráð starfa í bænum; austan og vestan Reykjanesbrautar og í hvoru þeirra sitja fjórir aðilar frá skóla, velferðarsviði, heilsugæslu og þjóðkirkjunni. Samstarfi hefur verið komið á við lögreglu, Rauða krossinn og áfallateymi LSH.

Tengiliður Núps við Áfallaráð Kópavogs er **Anna Karen Ásgeirsdóttir** sérkennslufulltrúi.

3. Nokkur dæmi um atvik í lífi fólks sem geta valdið áfalli

Skilnaður

- foreldra barna eða sambýlisfólks

- aðskilnaður systkina eða fóstursystkina
- starfsmanns

Slys og afleiðingar þess

- barn í leikskólanum
- nákominn ættingi barns
- starfsmaður
- nákominn ættingi starfsmanns

Alvarleg veikindi

- barns
- nákomins ættingja barns
- starfsmanns
- nákomins ættingi starfsmanns

Dauðsfall

- barn í leikskólanum
- nákominn ættingi barns
- starfsmaður
- nákominn ættingi starfsmanns

Annað

- Félagslegar aðstæður sem leiða til aukins álags á heimili barns s.s. flutningar, vímuefnanotkun, atvinnuleysi, ofbeldi og misnotkun, niðurstöður úr þroskagreiningu.
- langvarandi fjarvera vegna sjúkdóms eða slysa.

4. Áfallahjálp

Áfallahjálp fyrir börn

- Notið opin, hreinskilin og einlæg tjáskipti.
- Barninu er greint frá staðreyndum: Hvað hefur gerst - Hvernig það gerðist - Hvað muni gerast í framhaldinu.
- Sá fullorðni talar við barnið í samræmi við aldur þess og þroska. Útskýrir ekki of fræðilega fyrir barninu heldur notar einfaldara orðalag.
- Forðist huglægar útskýringar og notið ekki orð eins og svefn, ferð o.s.frv. í staðinn fyrir dauðann.
- Forðist að nota líkingamál, tala undir rós og /eða nota orðatiltæki.
- Leikskólinn er griðastaður barnsins og því mikilvægt að hafa allt í föstum skorðum og halda daglegu skipulagi sem eðlilegustu.

Áfallahjálp fyrir starfsfólk

Áfallateymi leikskólans, kennarar og starfsmenn þurfa að vera vakandi fyrir líðan samstarfsmanna og leita aðstoðar ef þurfa þykir til dæmis hjá presti, sálfræðingi eða öðru heilbrigðisstarfsfólki.

Fólk af erlendum uppruna – leiðir og viðbrögð við áföllum

Fjölmenningarsetur veitir ráðgjöf og þar er starfandi upplýsingafulltrúi .- sími: **450-3090** og á heimasíðu www.mcc.is er hægt að finna nánari upplýsingar.

Á vef landlæknisembættisins er ritið **Menningarheimar mætast** á tölvutæku formi sem fjallar um ýmsa siði og venjur mismunandi trúarbragða, hægt er að nálgast bæklinginn hjá landlæknisembættinu: <http://www.landlaeknir.is/servlet/file/store93/item1965/489.pdf>

Persónulegra er að hringja í foreldra þegar áfall á sér stað og mikilvægt að samræma upplýsingagjöf

5. Börn og sorg

Algeng sorgarviðbrögð barna:

- Kvíði
- Svefntruflanir
- Leiði og söknuður
- Reiði eða annað atferli sem kallar á athygli
- Sektarkennd og sjálfsásakanir
- Erfiðleikar í skóla
- Líkamleg einkenni

(Sigurður Pálsson. Börn og sorg 1998:27)

Sorg barna er ekki eins samfelld og fullorðinna. Eftir fyrstu viðbrögð getur sorgin vitjað þeirra ítrekað við tilteknar aðstæður í lífinu. Til dæmis á merkisdögum og minningardögum og getur sorgin fylgt þeim með einum eða öðrum hætti til fullorðinsára. Börn virðast almennt dylja sorg sína fremur en fullorðnir. Sökum þess hve sorgin gengur nærri tilfinningalífi þeirra leitast þau oft við að beina huganum að einhverju skemmtilegu til þess að hlífa sér. Börn fela oft sorg sína, meðvitað eða ómeðvitað, til að hlífa fullorðnum syrgjendum í kringum sig og reyna þess í stað að geðjast þeim og gleðja.

Viðbrögð barna við missi eru mismunandi. Þau geta farið eftir aldri og persónuleika barnsins, tengslum við hinn látna, nánasta umhverfi barnsins og aðstæðum. Þegar barni er sagt frá dauðsfalli geta fyrstu viðbrögð þess verið ýmiskonar, sterkar tilfinningar brjótast svo út nokkru seinna.

Börn skynja dauðann út frá sínum eigin forsendum. Á ólíkum aldri og þroskaskeiðum hafa þau ólíkan skilning á því sem er að gerast í þeirra lífi.

Leita skal leiða til að hjálpa börnunum að vinna úr tilfinningum sínum t.d. í leik og sköpun

Börn undir 5 ára aldri

Geta skynjað dauðann eins og svefn og eiga erfitt með að skilja að hinn látni getur ekki vaknað til lífsins að nýju. Sú útskýring að amma sé í kirkjugarðinum og á sama tíma hjá Jesú er þeim mjög ruglingsleg. Varast ber að nota orð eins og: Hann er farinn eða hann er sofnaður svefninum langa, því ef einhver fer þá kemur hann aftur og við vöknum aftur eftir svefn.

Börn 6 – 8 ára

Þau skilja betur samhengið í lífinu frá upphafi til enda og vita að dauðinn er varanlegur og þess vegna mótmæla þau honum. Þeim finnst stundum sem hinn látni hafi svikið þau og bregðast við í samræmi við það, leynt og ljóst.

Sorgarferli

Fræðimenn hafa sett fram mismunandi kenningar um sorgarferlið.

Colin Mary Parkers, breskur geðlæknir, skiptir sorgarferlinu niður í fjögur tímabil:

1. Doði / lost, tilfinningaleysi og afneitun á staðreyndum missisins
2. Söknuður, afneitun og reiði
3. Upplausn, örvænting og vanmáttur
4. Enduruppbygging

Einstaklingurinn verður að fá útrás fyrir tilfinningar sínar og ljúka hverju tímabili fyrir sig. Þó er viðbúið að það verði bakslög en þau verða oftast ekki eins sársaukafull þegar lengra líður frá missinum. Misjafnt er hvað sorgarferlið er talið taka langan tíma en tvö ár frá atburði er oft talinn algengur tími þess.

**Verum minnug þess að sýna atburðinum virðingu
án þess að dvelja of lengi við áfallið**

6. Vinnuferlar

Ef barn veikist

Markmiðið er:

- Að hlúa að barninu strax og veikindin uppgötvast.
- Að meta líðan barns og láta foreldra vita á rólegan og yfirvegaðan hátt

Lýsing/ skammtíma veikindi:

- Mikilvægt er ef barn veikist í leikskólanum að sjá til þess að það fái að hvíla sig á rólegum stað.
- Ef barnið er með hita er hringt í foreldra og þeir beðnir um að sækja barnið á leikskólann.
- Stuðst er við *yfirlit yfir helstu smitsjúkdóma barna* og viðmið varðandi meðgöngu sjúkdóms, smithættu og hvenær barn má koma aftur í leikskólann.
https://www.hsu.is/wp-content/uploads/2017/12/Yfirlit_yfir_helstu_smitsjukdoma_barna.pdf
- Innivera eftir veikindi er metin í hverju tilfelli fyrir sig og í samráði við deildastjóra áður en barn mætir í leikskólann eftir veikindi.

- Mikilvægt er að kennarar/starfsmenn sýni hluttekningu og gefi foreldrum og barninu tíma til að tjá sig um veikindin.
- Lyfjagjöf fer fram heima nema í undantekningartilfellum.

Lýsing/ langtíma veikindi:

- Ef um langtímaveikindi er að ræða er það hlutverk deildastjóra í samvinnu við áfallateymi að skipuleggja samráð, upplýsingagjöf, teymisvinnu og fræðslu til kennara og starfsmanna og jafnvel annarra foreldra.
- **Ef barn fær einkenni bráðaofnæmis þá er strax hringt í 1 1 2 og EPI penni notaður**
- Penninn er staðsettur á deild barnsins og spjald með upplýsingum um barnið, mynd af því, símanúmerum foreldra og hverju barnið er með ofnæmi fyrir.
- Mikilvægt er að taka pennann með barninu þegar farið er í allar ferðir.
- **Eitrunarmiðstöð opin allan sólahringinn - 1 1 2 í gegnum neyðarlínuna.**

Slys á barni

Markmiðið er:

- Að hlúa samstundis að barninu.
- Að koma í veg fyrir hræðslu, óöryggi og mistök.
- Að starfsmenn vinni saman og skipti með sér verkum.
- Að vinna hratt og örugglega.

Lýsing:

- Nauðsynlegt er að vanda fyrstu upplýsingar til foreldra. Ef um minna slys er að ræða fara foreldrarnir eða kennari/starfsmaður með barnið til læknis. Leita ber til Heilsugæslustöðva sé þess kostur.
- Verði alvarlegt slys til dæmis höfuðhögg eða einhver vafi er um alvarleika slyss, ber tafarlaust að hringja í **1 1 2**.
- Kennari/starfsmaður fer með barn á heilsugæslu eða sjúkrahús ef ekki næst í foreldra eða aðstandanda.
- Nauðsynlegt er að láta foreldra vita eins fljótt og auðið er að slys hafi orðið. Mikilvægt er að tilkynna foreldrum slíkt með nærgætni og rétt að það sé í höndum leikskólastjóra eða deildarstjóra.
- Hafa skal meðferðis bráðaupplýsingar um barnið sem staðsett er á deildum á skrifstofu
- Í öllum alvarlegum slysum á að tilkynna lögreglu og fá gerða slysarannsóknarskýrslu. Þetta getur verið mikilvægt síðar meir ef slysið t.d. leiðir til örorku, eða málsóknar. sjá slóð http://www.menntamalaraduneyti.is/media/frettir2014/Oryggishanbok_leikskola_2014.pdf
- Þegar barn slasast í leikskólanum er það skráð á <http://skra.atvik.is/Account/Login>
- Leikskólastjóri eða staðgengill sendir tilkynningu á tjon@kopavogur.is og personutjon@vis.is og/eða sendir frumrit í pósti til VÍS
- Börn eru slysatryggð í leikskólum Kópavogs og greiddur er kostnaður vegna slysa sem eiga sér stað í leikskólanum og einnig á leið í og úr leikskóla.
- Sjúkrakassar eru í leikskólanum með nauðsynlegustu skyndihjálpargögnunum. Þeir eru staðsettir inni í skápum á salernum á Lundj, yngri og eldri gangi og í matsal.

- Ef barn slasast er mikilvægt að gefa því kost á að vinna úr reynslu sinni og funda með foreldrum.
- Ef barn kemur ekki strax í leikskólann eftir veikindi fylgjast kennarar/starfsfólk deilda með líðan barnsins. Mikilvægt er að deildarstjóri eða stjórnendur hafi reglulega samband við foreldra barna sem eru langtímum frá leikskólanum. Metið er hverju sinni hversu oft skal hafa samband við foreldra.
- Kennarar og starfsmenn leikskólans fara á slysavarnanámskeið annað hvert ár.

Foreldraviðtal eftir slys á barni

Markmiðið er:

- Að upplýsa foreldra um slysið.
- Að kynna þær tryggingar sem barnið er með.
- Að kynna foreldrum endurskoðun á verkferlum og búnaði, ef við á.

Lýsing:

- Deildarstjóri og leikskólastjóri útskýra fyrir foreldrum hvernig slysið hafi átt sér stað.
- Leikskólastjóri útskýrir þær tryggingar sem bærinn greiðir fyrir barnið.
- Börn eru tryggð fyrir hvers konar líkamstjóni og slysum sem verða á skólatíma/vistunartíma og á leið í og úr skóla. Mjög mikilvægt er að fylla út slysskýrslu sem finna má á: <http://skra.atvik.is/Account/Login>
- Fylla skal út skýrslu í samráði við foreldra og senda hana undirritaða og stimplaða af leikskólastjóra til VÍS. Þetta er sérstaklega mikilvægt þegar tanntjón verður þar sem oft getur liðið nokkur tími þar til í ljós kemur hve alvarlegt tjón hefur orðið.
- Allir reikningar vegna slysa (frumrit) verða að berast til VÍS sem sér um endurgreiðslu til foreldra.
- Kópavogsbær er ekki með tryggingar vegna tjóns á persónulegum munum barna á leikskólaaldri. Foreldrum er bent á sínar eigin heimilistryggingar.

Líkamlegt, andlegt og kynferðislegt ofbeldi á börnum

Markmiðið er:

- Að bregðast við af öryggi og festu.
- Að snúa sér til rétttra aðila með málið.

Lýsing:

Í barnaverndarlögum, nr. 80/2012 í 17. grein, er kveðið á um tilkynningarskyldu vegna barna og ungmenna. „Hverjum, sem stöðu sinnar og starfa vegna hefur afskipti af málefnum barna og ungmenna og verður í starfa sínum var við að barn búi við óviðunandi uppeldisskilyrði, verði fyrir áreiti eða ofbeldi eða að barn stofni heilsu sinni og þroska í alvarlega hættu er skylt að gera barnaverndarnefnd viðvart.“

- Ef grunur vaknar hjá kennara um einhver ofangreind atriði ber honum að tilkynna það leikskólastjóra og deildarstjóra.

- Leikskólastjóri skal leita ráðgjafar hjá Velferðarsviði Kópavogs. Ef leikskólastjóri metur aðstæður þannig, í samráði við félagsráðgjafa, að taka eigi málið í formlegt ferli er það gert með tilkynningu til barnaverndaryfirvalda.
- Foreldrar eru boðaðir á fund í leikskólann þar sem leikskólastjóri og deildarstjóri gera þeim grein fyrir aðstæðum. Foreldrum er sýnt afrit af tilkynningu sem sent verður barnaverndaryfirvöldum.
- Ef grunur leikur á að foreldrar eigi hlut að máli tilkynnir leikskólastjóri það barnaverndaryfirvalda Kópavogs tafarlaust.
- Menntasvið Kópavogs hefur sett sér verklagsreglur og forvarnarstefnu til verndar börnum vegna gruns um líkamlegt, andlegt og kynferðislegt ofbeldi.
- Verklagsreglurnar eru á deildum og á heimsíðu leikskólans.
- **Neyðarlínan 1 1 2 gefur samband við barnaverndaryfirvöld allan sólahringinn.**

Barn og skilnaður

Markmið er:

- Að koma til móts við þarfir barns og vera vakandi fyrir líðan þess séu foreldrar þess að skilja.

Lýsing:

- Kennarar/starfsmenn þurfa að vera í stakk búnir til að koma til móts við breyttar þarfir barns.
- Vera vakandi yfir viðbrögðum barns við skilnað og gera sér grein fyrir áhrifum skilnaðar á barnið
- Kennarar/starfsmenn taka ekki afstöðu til annars foreldris í skilnaðarmálum né taka þátt í skilnaði með foreldrum. Hagur barnsins skal hafður í huga og leikskólinn skal vera griðastaður barnsins þegar það upplifir skilnað foreldra.
- Brýna fyrir foreldrum að láta vita um breytingar á högum barnsins í framhaldi af skilnaði.

Barnið í kjölfar skilnaðar:

- Börn geta sýnt afturhvarf í þroska s.s. farið að sjúga fingur eða gera eitthvað annað sem þau voru hætt að gera. Börnin leita í öryggi og það sem þeim áður var tamt.
- Börn geta farið að eiga erfiðara með að skilja við foreldra þegar þau koma á leikskólann. Þau eru að upplifa að annað foreldrið sé flutt í burtu og verða jafnvel hrædd um að hitt yfirgefi sig líka.
- Barnið þarf að fá vissu fyrir því að það sé ekki ástæða skilnaðarins. Börnin kenna sér gjarna um þá stöðu sem upp er komin og geta fundið ýmsar ástæður sem þau tengja við skilnaðinn.

Deildastjóri þarf að afla sér upplýsinga hjá foreldrum um hver staða mála sé og hvernig barnið taki þessum breytingum. Kennarar/starfsmenn leikskólans þurfa að vera vakandi yfir því hvort að barnið sýni einhverjar skapgerðarbreytingar s.s. fara til baka í þroska, leita eftir öryggi, aukinn hávaði og fyrirferð. Kennari/starfsmaður þarf að koma til móts við þarfir barnsins. Leikurinn er mikilvæg leið til að vinna úr tilfinningum sínum.

Börn frá fæðingu til tveggja ára hafa ekki þroska til að gera sér grein fyrir aðstæðum. Mesta röskunin er þegar foreldrið á erfitt með að veita barninu tilfinningalegt öryggi sökum vanlíðan. Þegar foreldrarnir jafna sig tilfinningalega fer barninu að líða betur.

Ef barn týnist

Markmiðið er:

- Að finna barnið.

Lýsing:

- Fara strax að leita. Leita vel að barninu inni í leikskólanum, á leikskólalóðinni og í næsta nágrenni.
- Finna út hver sá barnið síðast og hvar.
- Hringja í foreldra finnist barnið ekki. Það kemur fyrir að foreldrar eða aðrir sem sækja barn gleyma að láta vita. Ef ekki næst í foreldra þá hringja í tengiliði yfir þá sem mega sækja barnið.
- Ef leikskólastjóra, aðstoðarleikskólastjóra og deildarstjóra deildar barnsins eru fjarverandi skal kalla þá út til leitar.
- Aðrar deildir senda starfsmenn til að hugsa um börn á deild barnsins á meðan leit stendur yfir.
- Hringja í alla þá sem barnið mögulega hefur getað farið til, vina eða ættingja.
- Finnist barnið ekki innan 30 mínútna skal óska eftir aðstoð lögreglu s. **444-1000** eða hringja í **1 1 2**.
- Ef barn týnist utan leikskólans til dæmis í vettvangsferðum, skal **STRAX** haft samband við lögreglu.
- Ef utanaðkomandi aðili finnur barnið og kemur því á leikskólann skal ávallt taka niður nafn, kennitölu og símanúmer viðkomandi og spyrja hann út í málsatvik.

Dauðsfall barns

Markmiðið er:

Að koma fram við foreldra, börnin í leikskólanum og samstarfsfólkið af hlýju, varfærni og umhyggju.

Að gera alla hluti af vandvirkni og yfirvegun.

Að skapa ró og festu.

Lýsing:

- Leikskólastjóri eða staðgengill leitar staðfestingar á andláti, kallar saman áfallateymi og tilkynnir deildarstjórum og leikskólafulltrúa um andlátið.
- Deildarstjórar láta kennara og starfsmenn deildanna vita og fulltrúi úr áfallateymi lætur annað starfsfólk vita svo sem starfsfólk í eldhúsi, í sérkennslu, í hlutastarfi og kennara/starfsmenn sem eru fjarverandi,
- Áfallateymi og leikskólastjóri fara yfir það sem gera þarf áður en kennarar/starfsmenn og börn mæta í leikskólann fyrsta daginn eftir áfallið. Bera skal aðgerðir leikskólans undir aðstandendur og hafa þá með í ráðum frá upphafi.
- Foreldrum annarra barnanna á deildinni er tilkynnt um andlátið símleiðis svo fljótt sem auðið er og foreldrum annarra barna með tölvupósti.

- Deildarstjóri ræðir andlátið við börnin á deildinni og eru foreldrar upplýstir um það áður. Viðbrögð barnanna geta verið margvísleg, því er mikilvægt að deildarstjóri fái aðstoð frá áfallateymi eða frá öðru samstarfsfólki.
- Leita skal eftir aðstoð sérfræðinga eða sóknarprests fyrir kennara, starfmenn, börn og foreldra annarra barna. Haldin er kyrrðarstund.
- Kennarar deildarinnar vinna með börnunum t.d. les sögu eða ljóð. Börnin teikna mynd í minningu barnsins. Setja mynd af barninu í ramma á fallegan stað á deild barnsins og blóm í vasa.
- Börn í áfalli – reynt er að hafa rólegt og hafa þau í minni hópum með því gefum við börnunum tækifæri á að tjá sig.
- Leikskólastjóri eða staðgengill ásamt deildarstjóra og sálfræðingi skipuleggja næstu daga og fundinn er tengiliður við fjölskylduna t.d. foreldrar annarra barna, vinur eða einhver sem þekkir fjölskylduna vel.
- Búið er til myndaalbúm með myndum af barninu (ca. 10 -15. myndir) og það afhent fjölskyldunni þegar hentar.
- Ræða við foreldra barna á deildinni um viðbrögð barnanna heima.
- Við fráfall barns hittist kennarar og starfsmenn þeirrar deildar á fundi á hverjum morgni fram yfir jarðaför eða lengur ef þurfa þykir til að samræma aðgerðir og ákveða næstu skref.
- Panta krans eða blóm frá börnum og kennurum/starfsmönnum leikskólans. Skrifa minningargrein og senda hana á Morgunblaðið.
- Taka ákvörðun um hverjir fara í jarðaför barnsins.
- Jarðarfaradaginn er flaggað í háfa stöng á leikskólanum og dreginn í fulla stöng að athöfn lokinni.
- Lokun leikskólans vegna jarðarfarar er metin í hverju tilfelli fyrir sig.

Veikindi/slys aðstandanda barns

Markmiðið er:

- Að hlúa að og veita barni og fjölskyldu þess stuðning.
- Að gefa barninu tækifæri á að tjá líðan sína og tilfinningar á margvíslegan hátt.
- Að fylgjast með líðan og tilfinningum barns og skapa ró og festu og að vera í samráði við fjölskyldu barnsins.

Lýsing:

- Finna tengilið við fjölskylduna sem upplýsir leikskólann um veikindi/slys og/eða bata aðstandanda. Einnig er mikilvægt að fá upplýsingar um hvað barninu hefur verið sagt um veikindin/slysið.
- Kennarar/starfsmenn eru látnir vita svo að breytt hegðun barnsins komi ekki á óvart.
- Kennarar þurfa að reyna að lesa líðan barnsins.
- Vera tilbúin að hlusta á barnið.
- Veita barninu hlýju og skilning.
- Reynt að hafa rólegt í kringum barnið t.d. fáir inni, farið i gönguferð með barnið í litlum hópi og því gefin kostur á að tjá sig á margvíslegan hátt.

- Vera í góðu sambandi við fjölskylduna og eiga heiðarleg og opin samskipti.
- Taka mið að þroska barnsins þegar skýringar eru gefnar.
- Forðast að vera með flóknar útskýringar og leiðrétta misskilning hjá barninu.
- Leyfa spurningar og samtöl.
- Senda myndir og kveðjur til veiks foreldris af barninu í leik og starfi.

Dauðsfall aðstandanda barns

Markmiðið er:

- Að koma fram við alla sem málið varðar af hlýju, varfærni og umhyggju.
- Að gera alla hluti af vandvirkni, yfirvegum og skapa ró og festu.
- Að gefa barninu tækifæri á að tjá líðan sína og tilfinningar á margvíslegan hátt.
- Að fylgjast með líðan og tilfinningum barns og barnahópsins.
- Hvert atvik er sérstakt og ber að hafa það í huga þegar ráðstafanir eru gerðar og ávallt skal vera í samráði við fjölskyldu barnsins.

Lýsing:

- Leikskólastjóri eða staðgengill leitar staðfestingar á andláti, kallar saman áfallateymi ef það á við, tilkynnir um andlátið og metið er hverju sinni hverjum tilkynningin berst.
- Leikskólastjóri eða staðgengill ásamt áfallateymi skipuleggja næstu daga. Meðal annars hvernig taka skuli á móti barni þegar það kemur aftur í skólann og hvernig áframhaldandi vinnu skuli háttað.
- Fundinn er tengiliður við fjölskylduna sem upplýsir leikskólann um gang mála ef með þarf.
- Deildarstjóri ræðir við foreldri / tengilið og kannar hvernig dauðsfallið hefur verið útskýrt fyrir barninu, þannig að leikskólinn verði í samhljómi við forráðamenn barnsins.
- Foreldum annarra barna er tilkynnt andlátið í síma eða í tölvupósti í samráði við forráðamenn.
- Mikilvægt er að starfsfólk deildar ræði við foreldra barna á deildinni um líðan barna sinna næstu daga.
- Deildarstjóri ræðir andlátið við börnin á deildinni (allt eftir aldri barnanna og þroska). Viðbrögð barnanna geta verið margvísleg, því er mikilvægt að deildarstjóri fái aðstoð frá áfallateymi eða frá öðru samstarfsfólki.
- Ef um andlát foreldris er að ræða vinnur starfsfólk deildarinnar með barni / börnunum les t.d. sögu, og/eða heldur kyrrðarstund. Börnin á deildinni útbúa samúðarkort / blóm, gjöf sem komið er til viðkomandi barns með samúðarkveðjum frá leikskólanum. Það getur verið mismunandi hvernig samúðarkortið berst til barnsins.
- Reynt að hafa rólegt í kringum barnið t.d. fáir inni, farið í gönguferð með barnið í litlum hópi og því gefið kostur á því að teikna eða ræða atburðinn.
- Ef foreldri barns eða systkini fellur frá fer ákveðinn hópur starfsmanna og leikskólastjóri í jarðaförina (þetta er metið hverju sinni). Flaggað er í hálfu stöng.

Veikindi/slys starfsmanns

Markmiðið er:

- Að hlúa samstundis að starfsmanni.
- Að starfsmenn vinni saman og skipti með sér verkum.
- Að vinna hratt og örugglega.

Lýsing:

- Kalla saman áfallateymi og fá utanaðkomandi aðstoð ef þess er þörf. Nauðsynlegt er að vanda fyrstu upplýsingar til kennara, starfsmanna og leikskólafulltrúa. Hafa tengilið við fjölskylduna ef um alvarleg veikindi eða slys er að ræða.
- Ef um langvarandi veikindi er að ræða hjá starfsmanni þá er mikilvægt að sýna honum skilning og fylgjast með líðan hans. Mikilvægt er að leikskólastjóri/ staðgengill og deildastjóri hverrar deildar verði í sambandi við starfsmann og miðli upplýsingum í samráði við hinn veika starfsmann.
- Verði alvarlegt slys eða veikindi í leikskólanum eða einhver vafi er á, ber tafarlaust að hringja í **1 1 2** og fara með starfsmann á sjúkrahús.
- Hafa skal meðferðis **bráðaupplýsingar um starfsmann** sem staðsettar eru í möppu inni á skrifstofu leikskólastjóra
- Nauðsynlegt er að láta aðstandanda vita – sjá símanúmer í **bráðaupplýsingum starfsmanna**. Staðsett í möppu inni á skrifstofu leikskólastjóra
- Í öllum alvarlegum slysum á að kalla til lögreglu og fá gerða slysarannsóknarskýrslu. Þetta getur verið mikilvægt síðar meir ef slysið t.d. leiðir til örorku eða málsóknar.
- Tilkynna vinnueftirlitinu um slysið innan sólarhrings frá slysi http://www.vinnueftirlit.is/media/eydublod/tilkynning_um_vinnuslys.pdf
- Senda afrit af tilkynningunni á tjon@kopavogur.is
- Tilkynna slysið til VÍS eins fljótt og auðið er. Starfsmenn eru slysatryggðir í leikskólum Kópavogs og til og frá vinnu. Greiddur er kostnaður vegna slysa sem eiga sér stað í leikskólanum.
- Tilkynna slysið til Sjúkratrygginga Íslands eins fljótt og auðið er <https://www.sjukra.is/um-okkur/eydublod--og--vottord/> Tilkynning um slys önnur en sjóslys og senda afrit af tilkynningunni á tjon@kopavogur.is
- Vera vakandi yfir líðan kennara/starfsmanns þegar hann kemur aftur til vinnu.

Sjúkrakassar eru í leikskólanum með nauðsynlegustu skyndihjálpargögnunum. Þeir eru staðsettir í matsal og í skápum á salerni barna á Lundi og í skápum á salernum á yngir og eldri gangi.

Veikindi / slys aðstandanda starfsmanns

Markmiðið er:

- Að koma fram við alla sem málið varðar af hlýju og varfærni.
- Að koma til skila samúð og hluttekningu.
- Að skapa ró og festu í leikskólanum.

Lýsing:

- Leikskólastjóri eða staðgengill leitar staðfestingar á veikindum eða slysi, kallar saman áfallateymi ef við á, tilkynnir kennurum og starfsmönnum um atburðinn og ákveðin eru næstu skref.
- Vera í góðu sambandi við starfsmann og bjóða fram aðstoð.
- Finna tengilið við fjölskylduna ef um alvarlegt tilfelli er að ræða og starfsmaður gæti átt erfitt með að vera í sambandi við vinnustað.
- Vera vakandi fyrir líðan starfsmanns þegar hann kemur til vinnu.
- Vera minnug þess að starfsmaður í sorg þarf á okkur að halda, sjá t.d. bækling Nýrrar dögunar, Sorg og sorgarviðbrögð.

Dauðsfall starfsmanns

Markmiðið er:

- Að koma fram við alla sem málið varðar af hlýju og varfærni.
- Að koma til skila samúð og hluttekningu.
- Að skapa ró og festu í leikskólanum.

Lýsing:

- Leikskólastjóri eða staðgengill leitar staðfestingar á andláti, kallar saman áfallateymi og tilkynnir kennurum, starfsmönnum og leikskólafulltrúa um látið.
- Leita skal eftir aðstoð og hjálpar sérfræðinga og/eða sóknarprests sem aðstoðar okkur við næstu skref.
- Kennurum/starfsmönnum er boðið upp á áfallahjálp.
- Votta aðstandendum samúð, valin er tengiliður við fjölskylduna úr hópi kennara/starfsmanna.
- Tilkynna foreldrum barna á þeirri deild sem kennari/starfsmaður starfaði á, um látið símleiðis.
- Tilkynna öðrum foreldrum látið símleiðis eða í tölvupósti (metið hverju sinni)
- Ef andlát kennara/starfsmanns ber að í leikskólanum er hringt í **1 1 2**.
- Símanúmer aðstandanda kennara/starfsmanna eru í möppu sem merkt er **Bráðaupplýsingar starfsmanna** mappan er staðsett inni á skrifstofu leikskólastjóra.
- Hringja skal í foreldra og tilkynna þeim látið og óska eftir að foreldrar sæki börn sín. Muna að samræma það sem sagt er við foreldra því foreldrar eru mikilvægir hlekkir að styðja við börnin.
- Haldin er kyrrðarstund í leikskólanum, við fyrsta tækifæri, þar sem kennara/starfsmanns er minnst.
- Vera vakandi fyrir viðbrögðum barna, kennara, starfsmanna og foreldra.
- Upplýsa foreldra um gang mála og bjóða þeim að vera með t.d. í kyrrðarstund.
- Lokun vegna jarðarfara er metin í hverju tilviki fyrir sig.
- Pantablóm eða krans frá kennurum, starfsmönnum, börnum og foreldrum.
- Skrifa minningargrein og senda hana í Morgunblaðið.
- Flagga í hálfá stöng á jarðarfaraþegi og í heila stöng að jarðarför lokinni.

Dauðsfall aðstandanda kennara/starfsmanns

Maki, barn, foreldrar, tengdaforeldrar, systkini

Markmiðið er:

- Að koma fram við alla sem málið varðar af hlýju og varfærni.
- Að koma til skila samúð og hluttekningu.
- Að skapa ró og festu í leikskólanum.

Lýsing:

- Leikskólastjóri eða staðgengill leitar staðfestingar á andláti, kallar saman áfallateymi og tilkynnir kennurum/starfsmönnum og leikskólafulltrúa um látið.
- Leita skal eftir aðstoð og hjálpar sérfræðinga og/eða sóknarprests sem aðstoðar okkur við næstu skef, ef þörf er á.
- Kennurum/starfsmönnum sem þess óska er boðið upp á áfallahjálp.
- Votta kennara/starfsmanni samúð, valinn er tengiliður við kennara/starfsmann eða ættingja hans úr hópi kennara/starfsmanna. Mikilvægt er að hafa kennara/starfsmann með í ráðum eins mikið og kostur er.
- Færa kennara/starfsmanni kort, blóm eða skreytingu frá samstarfsfélögum og börnum.
- Upplýsa foreldra um atvikið, í samráði við kennara/starfsmann, ef kostur er.
- Ákveðið er hverjir fara í jarðaförina.
- Flagga í hálfu stöng - hvert tilvik metið fyrir sig.
- Vera vakandi fyrir líðan kennara/starfsmanns þegar hann kemur í vinnuna.
- Vera minnug þess að kennari/starfsmaður í sorg þarf á okkur að halda, sjá bækling Nýrrar dögunar, Sorg og sorgarviðbrögð .

7. Stöðluð bréf til foreldra

(Tillaga)

Ágætu foreldrar á yngri deildum Núps

Sá sorglegi atburður gerðist um síðustu helgi að xxxx sem er nemandi á xxxx missti pabba sinn. Þegar svo þungir atburðir gerast er unnið samkvæmt áfallaáætlun leikskólans.

Stjórnendur leikskólans hafa talað við börnin á xxxx og xxxx og einnig við foreldra þeirra. Atburður sem þessi lætur engan ósnortinn. Börn bregðast mismunandi við slíkum sorgarfréttum og munum við hjálpa þeim í þeirri umræðu eftir bestu getu.

Hvort umræðan berist til barna á yngri deildum vitum við ekki. Til að allir geti verið viðbúnir þurfið þið foreldrar að vita af slíkum atburði og geta tekið umræðuna heima með barninu ykkar ef á þarf að halda.

Kæru foreldrar/forráðamenn.

Sá sorglegi atburður gerðist laugardaginn 27. mars að nýfædd systir xxxx á xxxx lést. Þegar svo þungir atburðir gerast er unnið samkvæmt áfallaáætlun leikskólans.

Atburður sem þessi lætur engan ósnortinn. Börn bregðast mismunandi við slíkum sorgarfréttum og munum við hjálpa þeim í þeirri umræðu eftir bestu getu.

Við höfum rætt við börnin á deildinni um andlátíð og við viljum að þið séuð upplýst um það líka, svo þið hafið færi á að svara þeim spurningum sem kunna að vakna hjá þeim. Við leggjum áherslu á að börnin fái hreinskilin svör og reynum að forðast myndlíkingar á borð við svefn eða ferðalag og/eða að viðkomandi sé á himnum eða hjá Guði. Börnin á xxxx vita að systir xxxx var mjög mikið veik og að hún fæddist of snemma og lungun hennar voru ekki tilbúin. Það eru þær upplýsingar sem hann hefur sjálfur fengið frá sínum foreldrum og við viljum halda okkur við staðreyndir.

Verið vakandi yfir líðan barnsins og ef þið hafið áhyggjur af líðaninni vegna þessa atburðar, hafið endilega samband við leikskólastjóra eða deildarstjóra

Að lokum vil ég upplýsa ykkur um að á föstudaginn í þessari viku verður flaggað í hálfra stöng við leikskólann en þann dag fer útförin fram.

---

6. apríl 2021

Ágætu foreldrar barna á xxxx, xxxx og xxxxx.

Sá sorglegi atburður gerðist fyrir páska að xxxx sem er nemandi á xxxx missti nýfædda systur sína. Þegar svo þungir atburðir gerast er unnið samkvæmt áfallaáætlun leikskólans.

Stjórnendur leikskólans hafa talað við börnin á xxxx og xxxx og upplýst foreldra þeirra í tölvupósti.

Atburður sem þessi lætur engan ósnortinn. Börn bregðast mismunandi við slíkum sorgarfréttum og munum við hjálpa þeim í þeirri umræðu eftir bestu getu.

Hvort umræðan berist til barna á yngri deildum vitum við ekki. Til að allir geti verið viðbúnir þurfið þið foreldrar að vita af slíkum atburði og geta tekið umræðuna heima með barninu ykkar ef á þarf að halda. Við leggjum áherslu á að börnin fái hreinskilin svör og reynum að forðast myndlíkingar á borð við svefn eða ferðalag og/eða að viðkomandi sé á himnum eða hjá Guði.

Ef einhverjar spurningar vakna hafið þá endilega sambandi við stjórnendur skólans.

Að lokum vil ég upplýsa ykkur um að á föstudaginn í þessari viku verður flaggað í hálfra stöng við leikskólann en þann dag fer útförin fram.

---

6. apríl 2021

Ágætu foreldrar á xxxx

Sá sorglegi atburður gerðist um síðustu helgi að xxxx sem er nemandi á xxxx missti nýfædda systur sína. Þegar svo þungir atburðir gerast er unnið samkvæmt áfallaáætlun leikskólans.

Stjórnendur leikskólans hafa talað við börnin á xxxx og xxxx og upplýsum við ykkur nú um atburðinn. Atburður sem þessi lætur engan ósnortinn. Börn bregðast mismunandi við slíkum sorgarfréttum og munum við hjálpa þeim í þeirri umræðu eftir bestu getu.

Til að allir geti verið viðbúnir þurfið þið foreldrar að vita af slíkum atburði og geta tekið umræðuna heima með barninu ykkar ef á þarf að halda. Við leggjum áherslu á að börnin fái hreinskilin svör og reynum að forðast myndlíkingar á borð við svefn eða ferðalag og/eða að viðkomandi sé á himnum eða hjá Guði.

Börnin vita að barnið var mjög mikið veikt, að það fæddist of snemma og lungun hennar voru ekki tilbúin. Það eru þær upplýsingar sem xxxx hefur sjálfur fengið frá sínum foreldrum og við viljum halda okkur við staðreyndir.

Endilega hafið samband við stjórnendur skólans ef einhverjar spurningar vakna.

Að lokum vil ég upplýsa ykkur um að á föstudaginn í þessari viku verður flaggað í hálfra stöng við leikskólann en þann dag fer útförin fram.

Kæru foreldrar

Sá sorglegi atburður gerðist sl. fimmtudag að xxxxx faðir xxxxx á (heiti deildar) og xxxxx á (heiti deildar) lést eftir erfið veikindi.

Mér finnst mikilvægt að aðstandendur barnanna í leikskólanum fái vitneskju um atburðinn. Vegna ungs aldurs barnanna á deildunum (heiti deilda) hyggjumst við ekki tilkynna þeim um andlátíð.

Kær kveðja

Leikskólastjóri
Leikskólinn XXXX

Samræmdur texti þegar hringt er til foreldra v/andláts foreldris barns.

Leikskólastjóri/aðstoðarleikskólastjóri/deildarstjóri, xxxx hringdi í foreldra elstu barnanna.

Mig langaði til að tilkynna ykkur að sá sorglegi atburður gerðist síðastliðinn fimmtudaginn (30. janúar) að xxxx pabbi xxxx á (heiti deildar) lést eftir erfið veikindi.

Við ætlum að ræða við börnin í XXX stund á morgun. Því væri það gott að þið segðuð barninu ykkar frá þessu heima.

Verið vakandi yfir líðan barnsins næstu daga og ekki hika við að hafa samband ef upp koma spurningar.

Orsök andlátsins – samræma upplýsingar

Leikskólinn xxxx

Mánudagur 19. mars 200x

Kæru foreldrar

Sá sorglegi atburður gerðist laugardaginn 17. mars að xxxx faðir xxxx á (heiti deildar) lést eftir veikindi.

Mér finnst mikilvægt að aðstandendur barnanna á deildinni fái vitneskju um atburðinn.

Vegna ungs aldurs barnanna á deildinni hyggjumst við ekki tilkynna þeim um andlátíð.

Kveðja

xxxx

Leikskólinn xxxxxx

Mánudagur 24. apríl 2005

Kæru foreldrar

Sá sorglegi atburður gerðist aðfaranótt föstudagsins 21. apríl að xxxx móðir xxxx á (heiti deildar) lést eftir aðgerð. Mér finnst mikilvægt að aðstandendur barna á deildinni fái vitneskju um atburðinn og hvernig við hér í leikskólanum munum bregðast við. Á morgun þriðjudaginn 25. apríl munu undirrituð tilkynna og ræða við börnin á (heiti deildar)

Sr. xxxx mun koma til okkar og tala við okkur.

Kveðja,

xxxx

---

8. Bækur og heimildir um sorg og sorgarviðbrögð:

Lífshlaup (Auðskilin lesning um enda lífsins fyrir yngstu börnin) – Sigrún Hjartardóttir (2020) til á íslensku og pólsku

Af hverju afi: - Sr. Sigurbjörn Einarsson (2004)

Börn og sorg - Sr. Sigurður Pálsson (1998)

Börn og skilnaður - Benedikt Jóhannsson (2004)

Hvað nú - Hallfríður Ingimundardóttir

Von - Sr. Bragi Skúlason

Sorg barna - Sr. Bragi Skúlason (1994)

Til þín sem átt um sárt a binda - Sr. Karl Sigurbjörnsson (1995)

Það má ekki vera satt - Guðrún Alda Harðardóttir / Halla Sólveig (1997)

Þegar foreldri fær krabbamein - Wendy S. Harpham / Karl Emil Gunnarsson þýðir (2014)

Sumarlandið - Eyvind Skeie (ísl. þýðing: Sigurður Pálsson (1995)

Hver er tilgangurinn? - Norman Warren Oslo (1986) / Sr. Hreinn Hákonarson þýddi (1999)

Makalaust líf - Anna Ingólfssdóttir, Guðfinna Eydal og Jóna Hrönn Bolladóttir (2012)

Bæklingur um börn og áföll: <http://www.raudikrossinn.is/doc/10417179?wosid=false>

